

Államnyelvi hatás a kárpátaljai magyar csoportnyelvekben

Mára már közismert tény az, hogy az anyaországi és a határon túli magyarok nyelvhasználata nem teljesen azonos. Utóbbiak nyelvére jelentős hatást gyakorol azon állam nyelve, amelyben kisebbségi népcsoportként, bizonyos kommunikációs helyzetekben az államnyelv használatára kényszerítve élik mindennapjaikat. Ez a hatás a kölcsönszavak, a kódváltások és a névhasználati sajátosságok révén megmutatkozik az anyanyelvi kommunikációban is.

Jelen kutatás során négy, a nyelvhasználati lehetőségek vonatkozásában jelentős eltérést mutató csoportnyelv szociolingvisztikai vizsgálata történt meg.

Az első: a kárpátaljai magyar felsőoktatásban résztvevő hallgatók nyelvhasználata. Az ő esetükben a magyar nyelv használati lehetőségei minden nyelvhasználati szintéren adóttak, s még ennek ellenére is jelentős számú kölcsönszó honosodott meg a nyelvükben. Pl. *sztipi* – 'öszöndíj', *zalikova* – 'index' vagy 'leckeönyv', *sztároszta* – 'csoportvezető', *profeszorka* – 'okos', *tupoj* – 'buta', stb.

A második: az egészségügyben dolgozó magyar anyanyelvű személyek nyelvhasználata. Esetükben a szakirányú oktatásban való részvétel csak államnyelven lehetséges, illetve a munkájuk során is sokkal intenzívebb az államnyelvi hatás. Ennek megfelelően az ő nyelvhasználatukban is számos kölcsönszót találunk. Pl. *reanimácijá* – 'intenzív osztály', *terápia* (kölcsönhomonima) – 'belgyógyászat', *glukometr* – 'vércukorszint mérő', *spatel* – 'spatula', *bahil/bahila* – 'lábzsák', *spricc* – 'fecskendő', stb.

A harmadik: a kárpátaljai magyar anyanyelvű gépjárművezetők és autószerelők nyelvhasználata, ahol az államnyelvi oktatás révén ugyancsak jelentős számban honosodtak meg a szláv eredetű kölcsönszavak. Pl. *tormoz* – 'fék', *mufta* – 'kuplung', *kapat* – 'motorháztető', *povorotnyik* – 'indexlámpa', *prokládka* – 'tömítés', *forszunka* – 'porlasztó szelep', *amortizátor* – 'lengéscsillapító', stb.

A negyedik: azon kárpátaljai magyar férfiak nyelvhasználata, akik az ukrán vagy szovjet hadseregben teljesítettek katonai szolgálatot, ahol a kiképzés és a hivatalos kommunikáció egyértelműen államnyelven zajlott. Az anyanyelv használata pedig a beszédpartnerek hiánya miatt nem volt lehetséges. Így esetükben az a speciális helyzet alakult ki, hogy az anyanyelvükön a hagyományos értelemben vett katonai szleng csak a szolgálati idő leteltét követően, a visszaemlékezések során funkcionálhat. Ennek megfelelően ebben a csoportnyelvben találhatjuk a legtöbb államnyelvi kölcsönszót. Pl. *generál* (kölcsönhomonima) – 'tábornok', *polkovnyik* – 'ezredes', *furázska* – 'tányérsapka', *portyánka* – 'vászonkapca', *ucsebka* – 'kiképzés', *otboj* – 'takaródó', *perlovka* – 'gersli', stb.

Összességében elmondható, hogy a csoportnyelvek az egyedi nyelvhasználati lehetőségeik mellett, bár eltérő arányban, de számos kölcsönszót tartalmaznak.